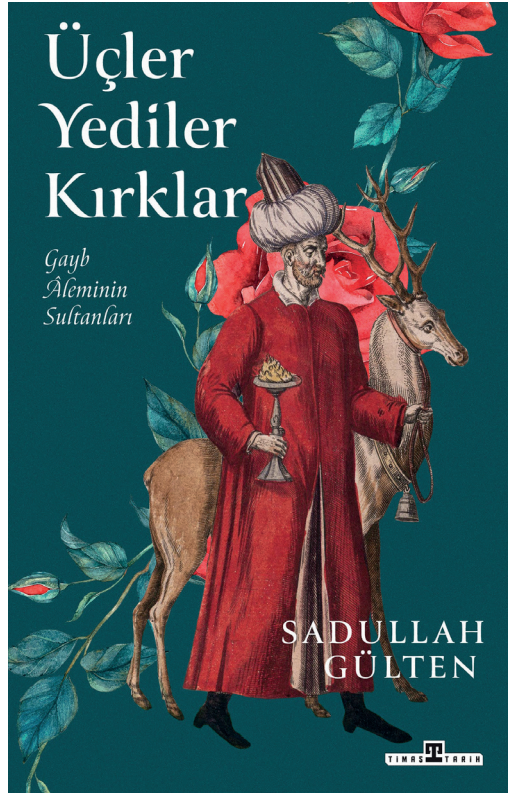


**Gülten, Sadullah (2025). *Üçler Yediler Kırklar Gayb Aleminin Sultanları*.
İstanbul: Timaş Yayınları. 128 sayfa. ISBN:978-625-6767-44-7.**

Neslişah GÖKÇE*



Sadullah Gülten, 1978 yılında doğmuştur. Aslen Yozgat'ın Çayıralan ilçesindendir. Burada doğup ilk, orta ve lise eğitimini de burada tamamlamıştır. 2001'de Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nden mezun olup aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans ve doktorasını

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı, nslsh.gkce@gmail.com, ORCID: 0009-0008-9151-4563.

tamamlamıştır. 2009 yılında Ordu Üniversitesi Tarih Bölümü'nde 2009'da yardımcı doçent, 2014'te doçent, 2019'da ise profesör olarak atanmıştır. Sadullah Gülten aynı zamanda Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Müdürlüğü görevini yürütmektedir.

Sadullah Gülten'in *Türklerin Hz. Ali'si Destanlar, Efsaneler Menkıbeler, Atayurttan Anayurda Yörükler, Osmanlı Safevi Kışkacında Kızılbaşlar Açılın Kapılar Şaba Gidelim, Bozok Türkmenleri* ve *Heterodoks Dervişler ve Aleviler* adlı eserleri de Alevilik-Bektaşilik alanına katkı sağlayan önemli çalışmalarındandır.

Prof. Dr. Sadullah Gülten'in yazdığı *Üçler Yediler Kırklar Gayb Aleminin Sultanları* adlı kitabı bizleri Horasan'dan Anadolu'ya, Ahmed Yesevi'den Hacı Bektaş Veli erenlerine uzanan yolda efsaneyle gerçek arasında hoş bir yolculuğa çıkarmaktadır. Bu çalışma önsöz ve kaynakça hariç 22 bölümden oluşmaktadır. Giriş, gelişme, sonuçtan ziyade bir sıralama vardır. Sırasıyla "Arslan Baba", "Ahmed Yesevi", "Hacı Bektaş Veli", "Abdal Musa", "Kaygusuz Abdal", "Geyikli Baba", "Sarı Saltık", "Barak Baba", "Taptuk Emre", "Yunus Emre", "Hacım Sultan", "Emirci Sultan", "Güvenç Abdal", "Karaca Ahmed", "Seyyid Ali Sultan/Kızıldeli Sultan", "Otman Baba", "Akyazılı Sultan", "Demir Baba", "Koyun Baba", "Sultan Şücaeddin/Sultan Varlığı", "Gül Baba" ve "Sonuç" bölümlerini içermektedir. Bu eser "Kaynakça" ve "Dizin" bölümlerini sayarsak 127 sayfaya ulaşmaktadır.

2025 yılında Timaş Yayınları tarafından yayımlanan bu eser, öncelikle Ahmed Yesevi'den el alıp halife olan ermiş, eren, evliya olan pirlerin genel olarak hikayelerinden, Türk coğrafyasında bulunan türbelerinden, türbelerin içindeki eşyalardan ve bazı türbelerde yapılan ibadet ve ritüellerden aynı zamanda bu velilerin hem irşat ettikleri halkın gönüllerini fethetmelerinden hem de yaşadıkları dönemdeki sultanların, padişahların yanında yer alıp savaşa katılmalarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın "Ön Söz" bölümünde öncelikle *Seyyid Ali Sultan Menakıbnamesi*'nden bir parça alıntı vardır. Kitabın içeriğinin başlangıcı ve nelere değinildiği konusunda bahsedilmiştir. Daha sonra kitabın niçin ve nasıl yazıldığı konusunda bizleri bilgi sahibi yapmaktadır. Çalışmanın yazım sürecinden bahsedilmiş olup okuyucu kitlesine de değinilmiştir.

İlk bölüm tüm ermişlerin birleştiği, dergâhında piştiği, Ahmed Yesevi'nin şeyhi "Arslan Baba" bölümüdür. Bu bölümde ilk olarak Ahmed Yesevi'nin şeyhi Arslan

Baba hakkında yazdığı şüirden küçük bir alıntı yapılmıştır. Daha sonra Arslan Baba'nın nasıl Ahmet Yesevi'nin mürşidi olduğundan bahsedilmiştir. Arslan Baba'nın Hz. Muhammed ile birlikte müşriklere karşı savaşıp yorgun düştüğünden yiyecekleri kalmayıp ahabı ona yalvarınca Hz. Muhammed'in ellerini göğse açıp Rabbinden yiyecek istediğini ve bunun üzerine Cebrail melek cennetten topladığı hurmaları getirirken birini yere düşürdüğünden bahsedilmiştir. Daha sonra ashtan biri hurmaya uzanınca gökten “Bu hurma Türkler arasında İslam'ı yayacak olan Ahmed'in nasibidir.” diye bir ses duyulduğunu bu göreve de Arslan Baba'nın talip olduğunu anlatmaktadır. Rivayete göre 500 yaşına kadar yaşayan Arslan Baba, Türkistan'da doğan her çocuğun yüzüne bakıp Ahmed'i aradığını, onu bulduğunda önce Hz. Muhammed'in emaneti olan sırtındaki hırkayı ona giydirdiğini ve ağzından çıkardığı hurmayı da ona uzattığını anlatarak Hurmayı yiyince Ahmed'in gönül gözü açıldığını bu bölümde kısaca anlatmaktadır (s. 15-20).

“Ahmed Yesevi” bölümünde kısaca nerede ve kaç yılında doğduğundan kimin yanında büyüdüğünden, nerede yaşadığından ve gösterdiği kerametlerden bahsedilmiştir. Kerametlerinin çocuk yaşta başlaması ve Arslan Baba bölümünün bir devamı olması niteliğinde hurmayı yiyince kısa zamanda ne kadar çok yükseldiğine vurgu yapılmıştır. Bir dağı ortadan kaldırdığı kısa bir rivayetten bahsedilmiştir. Ayrıca bu bölümde kısa kısa dörtlüklerinden alıntılar yapılmıştır. Son olarak da tıpkı şeyhinden ona kalan emanetleri 90 bin halife yetiştirip bir kişiye teslim ettiğini öğrenmekteyiz. Halifelerin hepsini Rum diyarlarına veya başka yerlere İslamiyet'i yaymak ve oradaki halka irşad yapmaları için gönderdiğinden söz edilmiştir (s. 21-27).

“Hacı Bektaş Veli” bölümünde onun Ali soylu olduğundan söz edilmektedir. Güneş Ülkesi olarak değinilen Horasan Sultanı olduğundan bahsedilmiştir. İlk sayfasında Hacı Bektaş Veli'nin eğitimini Lokman Parende'nin üstlendiği anlatılmıştır. Ahmed Yesevi'den emanetlerini alınca Rum diyarı için gerçekler, budalalar, sarhoşlar diyarı olarak bahsedilmiş olup Rum abdallarına baş olmaya gittiğinden söz edilmiştir. Rum ülkesi olarak sözü edilen ve eski adıyla Sulucakarahöyük'e gidip irşad yapacağından bahsedilmiştir fakat şimdiki adının Hacıbektaş olduğuna değinilmemiştir. Aynı zamanda Hacı Bektaş Veli'nin kendi cenazesini yıkadığına değinilmiş olup dikkatleri toplamaktadır. Hacı Bektaş Veli hakkında güvercin donunda Rum ülkesine geldiği, cansız bir duvara bindiği ve bazı kısa rivayetler anlatılmıştır. Burada ayrıca Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bahsedilmiş olup Yeniçerilerin bu dergâha bağlı olduğundan ve her sabah okudukları gülbangtan da söz edilmesi ayrıca dikkatimizi çekmektedir (s. 29-37).

“Abdal Musa” bölümünde öncelikle kendisine ait kısa bir alıntılama yapılmıştır. Hünkâr Hacı Bektaş Veli, Hakk’a yürüdükten sonra kendisinin zuhura geldiği fakat nereden ve ne zaman geldiği hakkında bilgi olmaması anlatılmaktadır. Hünkâr’ın en sadık müritlerinden biri olduğu, onun ölümünden sonra Kadıncık Ana ile birlikte bir müddet dergâhın idaresini yürüttüğünden söz edilmiştir. Bektaşî tacının onun zamanında ortaya çıkmasından söz edilmektedir (s. 39-43).

“Kaygusuz Abdal” bölümünde anlatıma geçmeden önce kendisine ait bir alıntılama yapılmıştır. Kaygusuz Abdal’ın aslında gerçek adının Alaeddin Gaybi olmasından ancak Abdal Musa’yı gördükten ve onun eline eteğine düştükten sonra kırk yıl ona hizmet ettiğinden söz edilmiştir. Daha sonra da isminin nasıl Kaygusuz Abdal olduğu zikredilmiştir (s. 45-48).

“Geyikli Baba” bölümünde öncelikle Yunus Emre’den Geyikli Baba hakkında kısa bir alıntılama yapılmış daha sonra anlatıma geçilmiştir. Bu bölümde Geyikli Baba’nın isminden de anlaşıldığı üzere dağlarda geyiklere binip dolaştığı ve sırtını da geyik postuyla kapattığını anlamaktayız. Baba İlyas müridi olduğundan bahsedilmiştir. Orhan Gazi’yle birlikte Bursa’nın fethindeki rolünden ve Geyikli Baba’nın bizzat Kızılkilise’yi aldığından söz edilmiştir (s. 49-51).

“Sarı Saltık” bölümünde anlatıma geçerken Yahya Kemal Beyatlı’dan Sarı Saltık ile ilgili bir alıntılama yapılmıştır. Anlatıma direkt olarak Hacı Bektaş Veli’nin rüyasından başlanıp Sarı Saltık’ın kim olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Su üzerinde iki yoldaşıyla beraber seccadeye oturup yola koyularak gittiği bölgeleri Müslümanlaştırdığı kısa bir rivayet anlatılmaktadır. Makam ve türbelerinden de aktarım yapılmıştır (s. 53-58).

“Barak Baba” bölümüne gelince öncelikle *Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi*’nden bir alıntılama yapılmıştır. Barak Baba’nın Sarı Saltık’ın peşini hiç bırakmadığından onun aralarında derin bir bağ olduğundan bahsedilmiştir. Barak Baba’nın dış görünüşüne özellikle kıllı bir vücuda sahip olması üzerinde durulmuş olup Sarı Saltık’ın ona hitap şekline değinilmiştir. “Baragım” diye hitap ettiğini ve bu kelimenin “Uzun tüylü av köpeği” anlamına geldiğine değinilmiştir. Yaşam tarzı üzerinde durulmuş, kısa kısa ve dikkat çekici bilgiler verilmiştir (s. 59-62).

“Tapduk Emre” bölümünde Yunus Emre’den kısa bir alıntılama yapılmıştır. Tapduk Emre’nin, Barak Baba’nın müridi olduğundan Tapduk isminin ona Hünkâr tarafından verildiğinden bahsedilmiştir. Emre’nin Hünkâr’ın elindeki benî görünce

ağzından “Tapduk Hünkârım” sözleri dökülünce ismi Tapduk Emre olmuştur. Bu rivayet kısaca anlatılmıştır. Ayrıca burada Yunus Emre’nin de Tapduk Emre’nin müridi olacağı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Onun da Ahmed Yesevi gibi iftiralara uğradığı konusuna değinilmiştir (s. 63-66).

“Yunus Emre” bölümünde kendi sözlerinden bir alıntıya değinilmiştir. Nerede doğduğu nerede öldüğü ve gömüldüğü konusunda çok fazla bilinmediğinden söz edilmiştir. Hünkâr’ın “Kilidin anahtarını Tapduk Emre’ye sunduk ona gitsin nasibini ondan alsın.” sözünden bahsedilmiştir. Tapduk’un eşiğine yattığı onun dergâhına 40 yıl hizmet ettikten sonra pişti ve Allah aşkını anlatmaya başladığı da söz konusu olmuştur. Bir rivayete göre 3000 şiir yazdığı Molla Kasım’ın onun yazdıklarını şeriata aykırı bulup bin tanesini yakıp bin tanesini de suya attığı geriye kalan bin tanesini okurken okuduğu bir şiirde çarpılıp kaldığından bahsedilmektedir. Ardından pişman olup tövbe ettiği yakılan şiirlerini gökte melekler suya atılanları balıklar geri kalanlarını da insanların okuduğu bu rivayete çok güzel bir şekilde değinilmiştir. Ayrıca bu bölümde Yunus Emre’nin bazı şiirlerinden alıntılar yapılmıştır (s. 67-70).

“Hacım Sultan” bölümünde Hünkâr’ın amcasının oğlu olduğu ve onun da Ali soyluğu olduğuna değinmeden önce yine Abdal Musa’nın onun adının geçtiği bir şiirinden alıntı yapılmıştır. Ahmed Yesevi’nin Hünkâr’ı Rum’a gönderdiğinde Hacım Sultan’ı da onun yanına yoldaş olarak verdiğinden ve yolda uğradıkları hac sırasında isminin Hacım olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca Hünkâr’ın ona “Koluaçık” lakabını neden verdiği hakkında kısa bir rivayet anlatılmaktadır. Tekkesini nerede kuracağı konusundan bahsedilmiştir. Son olarak da Türkmen obalarının içinde Hünkâr’ın adını yaydığına değinilmiş ve nerede defnedildiği anlatılmıştır (s. 71-73).

“Emirci Sultan” bölümünde Ahmed Yesevi’nin halifelerinden birinin o olduğunu ve onu da Rum’a gönderdiği söz konusudur. Selçuklu hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhüsrev ve Alaeddin Keykubat döneminde Bozok civarında yaşadığından bahsedilmiştir. Emirci Sultan Hünkâr’ı bir deryaya, Hünkâr’ın da Emirci Sultanı şahine benzetmesinden söz edilmiştir. Ayrıca Baba İlyas’la aynı tarafta olup Selçuklulara karşı savaştığından bahsedilmektedir (s. 75-77).

“Güvenç Abdal” bölümünde Hünkâr’a soru sormasının ardından onu Hindistan’ı bir günde gönderip ona bir görev vermesi ve oradan dönerken Güvenç Abdal’ın bir kıza âşık olması ve bir anlık gaflete düşecekken Hünkâr’ın kerametiyle bundan kurtulduğu rivayetinden söz edilmektedir. Burada yalnızca bir kız diye değil Duhter

Banu ismiyle anlatılrsa daha güzel ve açık olabilirdi. Bu keramete şaşıran Duhter Banu da Hünkâr'ın eline eteğine düşerek onların yanından hiç ayrılmadığından, dergâhta birlikte yaşamalarından ve burada Kızlar Kümbeti'ne defnedilmelerinden söz edilmiştir (s. 79-82).

“Karaca Ahmed” bölümünde Laedri'nin onun hakkında yazdığı kısa bir şürden alıntılama yapılmıştır. Acem diyarı sultanının oğlu olduğundan, taht hakkı ona verilince bunu istemeyerek Anadolu'ya gelişinden, Orhan Gazi ile birlikte katıldığı fetihlerden ve Anadolu'nun gözcüsü olarak bilindiğinden bahsedilmiştir. Bu bölümde Hünkâr'ın Sulucakarahöyük'e gelişinden bahsedilmektedir. Karaca Ahmed'in bir aslana binip yılanı kamçı yaparak Hünkâr'ı görmeye gittiği rivayeti de ele alınmıştır (s. 83-86).

“Seyyid Ali Sultan” bölümünde Virani'den bir alıntılama yapılmıştır. Orhan Gazi'nin rüyasında Hz. Muhammed'in Seyyid Ali Sultan'dan bahsettiğini ve fetihlerde Osmanlılara yardım edeceğini söylediğinden ve bu rüyayı Seyyid Ali'nin de görmüş ve kırk yoldaşını alıp yola koyulduğundan bahsedilmektedir. Tekkesini Kızıldeli Çayı kenarında kurmasından ve lakabının da buradan geldiğinden aktarım yapılmıştır (s. 87-89).

“Otman Baba” bölümünde tekkesindeki mezar taşında yazan bir sözden alıntılama yapılmıştır. Sarı Saltık ve Kızıldeli'den sonra Balkanlar'da İslam'ı yayan şeyhlerden biri olduğundan söz edilmektedir. Gerçek adının Hüsam Şah olduğuna da değinilmiştir. Oğuz dilini kullanmayanlara karşı çıktığı da burada anlatılmaktadır. Kaç yılında öldüğü ve nereye defnedildiği hakkında da fikir sahibi olabilmekteyiz (s. 91-93).

“Akyazılı Sultan” bölümünde Ahmed Yesevi'nin dergâhında yetişip Anadolu'ya geldiğinden bahsedilmiş ve burada Hünkâr'ın hayır duasını aldıktan sonra Rumeli'ye geçip Türkmenleri irşad ettiğinden söz edilmektedir. Zaviyesini nereye kurdurduğundan kaç yıl yaşadığından bahsedilmiştir (s. 95-97).

“Demir Baba” bölümünde Akyazılı Sultan'ın müridi olduğundan hangi isimlerle anıldığından tekkesini nerede kurduğundan ve bu tekkenin özelliklerinden ve ölünce de buraya defnedildiğinden bahsedilmektedir. Nerede doğduğuna, neler yaptığına ve bir seyyid olduğuna değinilmiştir (s. 99-101).

“Koyun Baba” bölümünde öncelikle Evliya Çelebi’den bir alıntı yapılmıştır. Asıl adının Seyyid Ali olduğundan ve Ali soylu olduğundan söz edilmektedir. Bir gün rüyasında Hz. Muhammed’i gördükten sonra onun emriyle hacca gittiği ve oradan “Diyar-ı Rum’a çık.” nidasını işittikten sonra yola koyulduğundan ve dört saatte bir koyun gibi melemeye başladığından ona Koyun Baba isminin verilmesi anlatılmıştır (s. 103-105).

“Sultan Şücaeddin” bölümünde Ali soylu olduğu ve dininin yiğidi olarak anıldığından bahsedilmiştir. Ayrıca ona sultan varlığı denildiği ve seyyid Battal Gazi’nin türbesine yakın bir yerde zaviyesini kurduğundan söz edilmektedir. 160 yıl ömür sürdüğü de vurgulanmıştır (s. 107-109).

“Gül Baba” bölümünde öncelikle Şah Hatayî’den bir alıntı yapılmış olup Gül Baba’nın nerede doğup asıl adının Cafer olduğu üzerinde durulmuştur. Birçok savaşa katıldığı ve 1541 Budin Seferi’nde şehit olduğu bu bölümde bize aktarılmaktadır. Tekkesinin de burada olduğu söz konusu edilmiştir (s. 111-112).

“Sonuç” bölümünde tüm şeyhlerin başlangıç noktalarının Ahmed Yesevi olduğuna vurgu yapılmıştır. Yazar burada Dostoyevski’nin “Hepimiz Gogol’un paltosundan çıktık.” sözüne alıntılama yapılmış bu bağlamda şeyhlerin de Ahmed Yesevi’nin cübbesinden çıktıklarını söylemiştir (s. 113).

Bölümler bittikten sonra “Kaynakça” bölümüne geçilmiş ve en son da dizin bölümü gelmektedir. Kaynakça bölümüne bakacak olursak yaklaşık 90-100 kaynakçadan yararlanılmıştır (s. 115-121). Eser akademik bir çalışmanın yanı sıra rivayetlerin de içinde bulunduğu bir el kitabı mahiyetindedir.

Kritiği yapılan *Üçler Yediler Kırklar Gayb Âleminin Sultanları* adlı bu eserdeki araştırmalar bazı velayetnamelerden ve menakıbnamelerden yola çıkılarak incelenmiştir. Kitapta anlatılan olaylar kronolojik olarak sıralanmış ve mürşit-talip ilişkisi sırasıyla ele alınmıştır. Başlıklar birbirleriyle uyum içerisinde olup bir sonraki pire geçmeden önce anlatılan pirin müridi hakkında da kısa bilgilere değinilmesi dikkatleri daha da üzerine çekmektedir. Bu eser, Alevilik-Bektaşılık ile ilgi yazarın tek çalışması değildir. Bununla birlikte birkaç eserine daha ulaşabilmekteyiz (Gülten, 2018; Gülten, 2020a; Gülten, 2020b; Gülten, 2023).

Yazarın kaleme aldığı bu eserle birçok evliya hakkında bilgi sahibi olunabilir. Her bir evliyanın hikâyesi, sadece maneviyatla değil aynı zamanda Türk milletine olan katkılarıyla da derin izler taşımaktadır. Evliyalar sadece İslam'ı anlatmakla kalmamış; örf, adet ve geleneklerimizi koruyarak gelecek nesillere taşımışlardır. Kimileri ise cübbesinin altına kılıcını kuşanıp Türk milleti için savaşmıştır. Anadolu'nun manevî mimarlarını daha yakından tanımak, hangi şehirde hangi evliyanın iz bıraktığını öğrenmek isteyenler için yazılan bir eserdir.

KAYNAKÇA

- GÜLTEN, S. (2018). *Heterodoks Dervişler ve Aleviler* (1. Baskı). Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- GÜLTEN, S. (2020a). *Türklerin Hz. Ali'si Destanlar, Efsaneler, Menkabeler* (1. Baskı). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- GÜLTEN, S. (2020b). "Kökler ve Dallar: Tahtacı Alevilerinin Menşei ve Tahtacı Cemaatleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 95. 143-167.
- GÜLTEN, S. (2022). *Osmanlı-Safevî Kısacasında Kızılbaşlar, Açılım Kapılar Şab'a Gidelim* (1. Baskı). İstanbul: Timaş Tarih Yayınları.
- GÜLTEN, S. (2023). Şahın Müridleri: Doğu ve Orta Karadeniz Çepnileri. In S. Gülten (Ed.), *Orta Karadeniz'de Türk İskânı: Bayramlı/Hacıemiroğulları Beyliği* (1. baskı, ss. 129–140). Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- GÜLTEN, S. (2025). *Üçler, Yediler, Kırklar Gayb Âleminin Sultanları* (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.